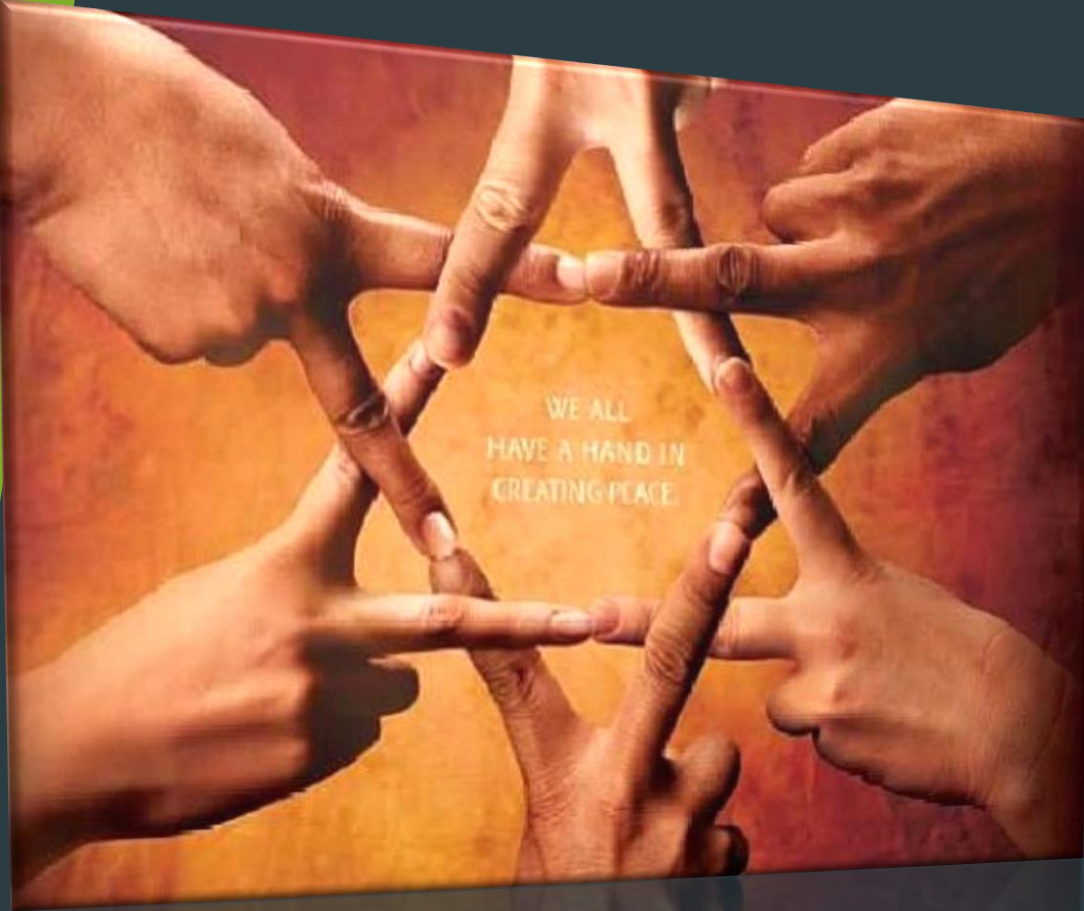

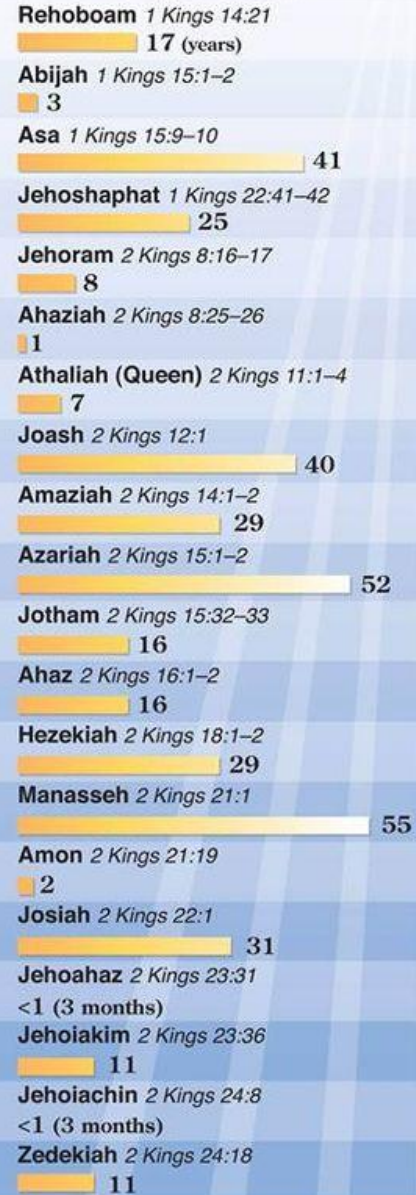
Yahudilik III

Prof. Dr. Cengiz BATUK

Reigns of the Kings

The years of reign of each king

Kings of Judah

Kings of Israel

Erken Dönem Gruplaşmalar

- II. Mabet döneminin (MS 70) sonuna kadar Tevrat üzerinde tefsir çalışmaları yapılır.
- **Samiriler** : Putperest Asurluların soyundan geldikleri kabul edilir. Onlar kendilerini İsrail'in gerçek dinine inanan ve geleneksel inançlara bağlı kimseler olarak tanımlarlar. MÖ V. yy. ana gövdeden ayrılmışlardır. Sadece Tevrat (Torah) kabul eder Talmud, Neviim ve Ketuvim'i kabul etmezler.
- Yahudi ismini kullanmazlar.
- İbadet öncesi abdest alırlar.
- Mabetlerinde halı ve kilim vardır.
- İbadetlerinde rüku ve secde gibi erkanlar vardır.

Samiriler (Şomronim - Samaritans)

- Aramice diliyle ibadet ederler.
- Kıyafetleri kırmızı fes ve beyaz entarilerden oluşan Samirilerin İsrail'de 850 kişiden ibaret olduğu biliniyor.
- Filistin'in Nablus şehrinde yaşayan Samirilerin çok az bir kısmı da İsrail'in Tel Aviv yakınlarındaki Holon bölgesinde yaşıyor.
- Filistin'in Nablus kentinde bulunan Gerizim dağı kutsal kabul edilir ve burası HAC mekanlarıdır.

Samiriler (Şomronim - Samaritans)

- Samiri İman esasları:
 - 1- Allah'ın varlığı ve Birliğine iman;
 - 2- Musa'nın O'nun kulu ve Peygamberi olduğuna iman;
 - 3- Tora (Tevrat)'ya iman;
 - 4- Mabed'in (Bet-El) Gerizim Dağı olduğuna iman;
 - 5- Ahirete ve hesap cezaya iman.
- Aynı zamanda Meleklerin varlığına iman ve Mesih beklentisi de inançları arasında yer almaktadır.

Samiriler

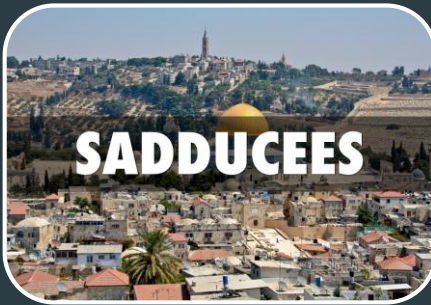
© prof. dr. cengiz batuk

Miladın Başlarında Yahudilik (İsa Dönemi)

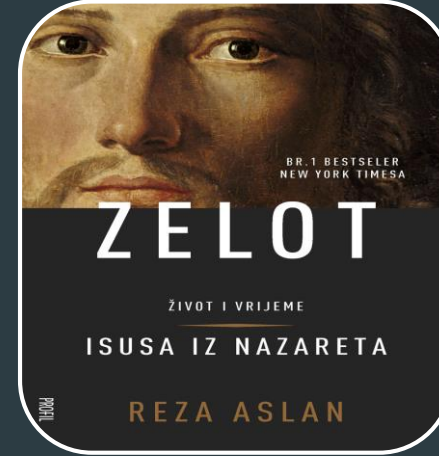
Ferisiler

Sadukiler

Esseniler

Zelotlar

Miladın Başlarında Yahudilik (İsa Dönemi)

- **Ferisilik:** Eski Ahit'i (Tanakh), Rabbilerin yorumlarını ve hukuk (Halaka/fıkıh) çalışmalarının otoritesini kabul ederler. Ahiretin varlığını iman esaslarından kabul ederler. Hz. İsa'ya en fazla muhalefet eden gruptur.

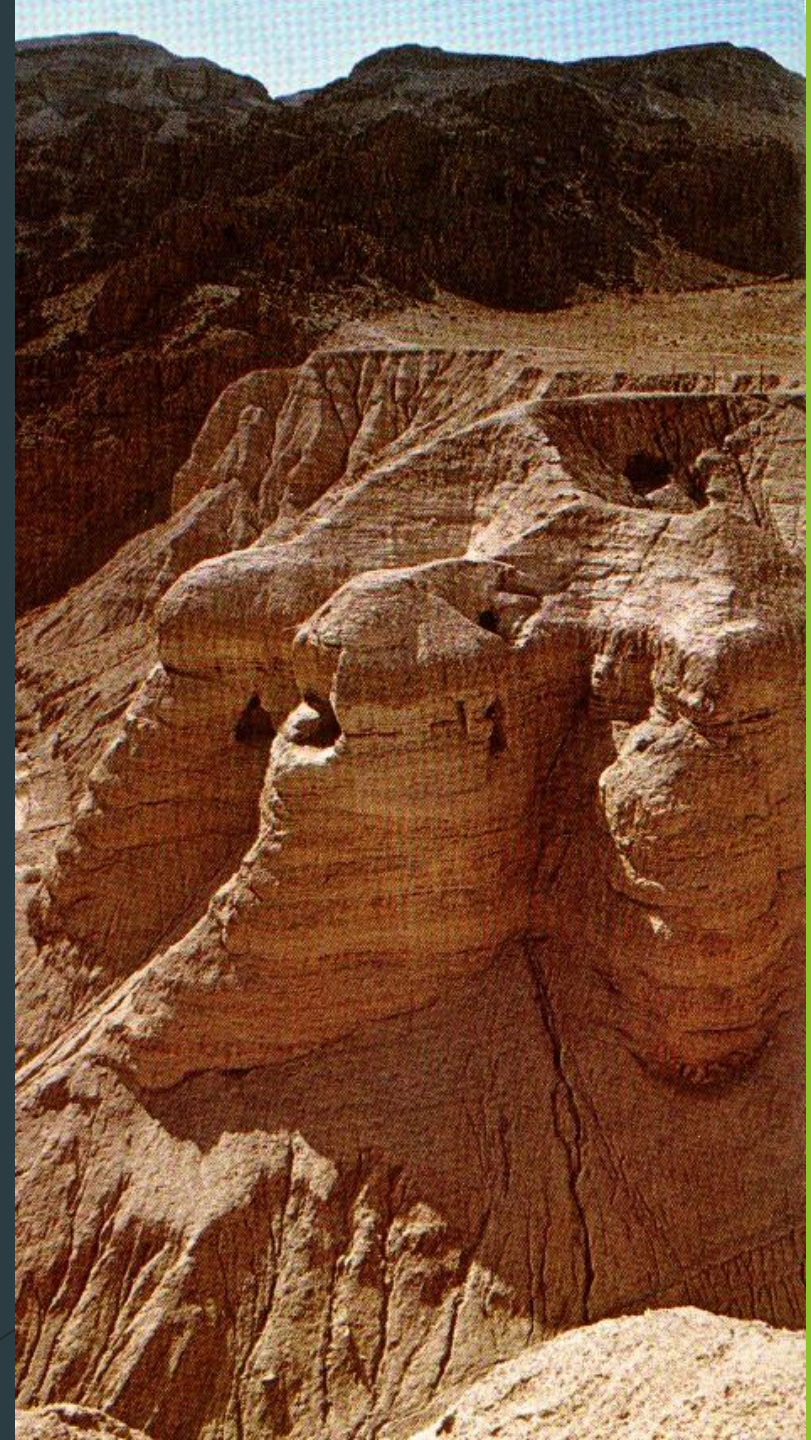
Sadukilik (Sadducees)

- II. Mabed Dönemi Boyunca (MS 70'e kadar) etkin olan gruptur.
- Yahudi toplumunun üst sosyal ve ekonomik topluluğu yani aristokratlardır. Elit tabaka olarak Tapınakta etkindirler.
- Ferisilere karşıdır, Tanakh dışında hiçbir otorite kabul etmezler.
- Rabbilerin yorumlarıyla fıkhi değersiz kabul ederler.
- Ahiretin varlığına inanmazlar.
- Meleklerin ve ruhların varlığı gibi düşüncelere karşı çıkarlardı.
- Sadukiler özellikle Kudüs'te ve tapınakta aktiftirler.

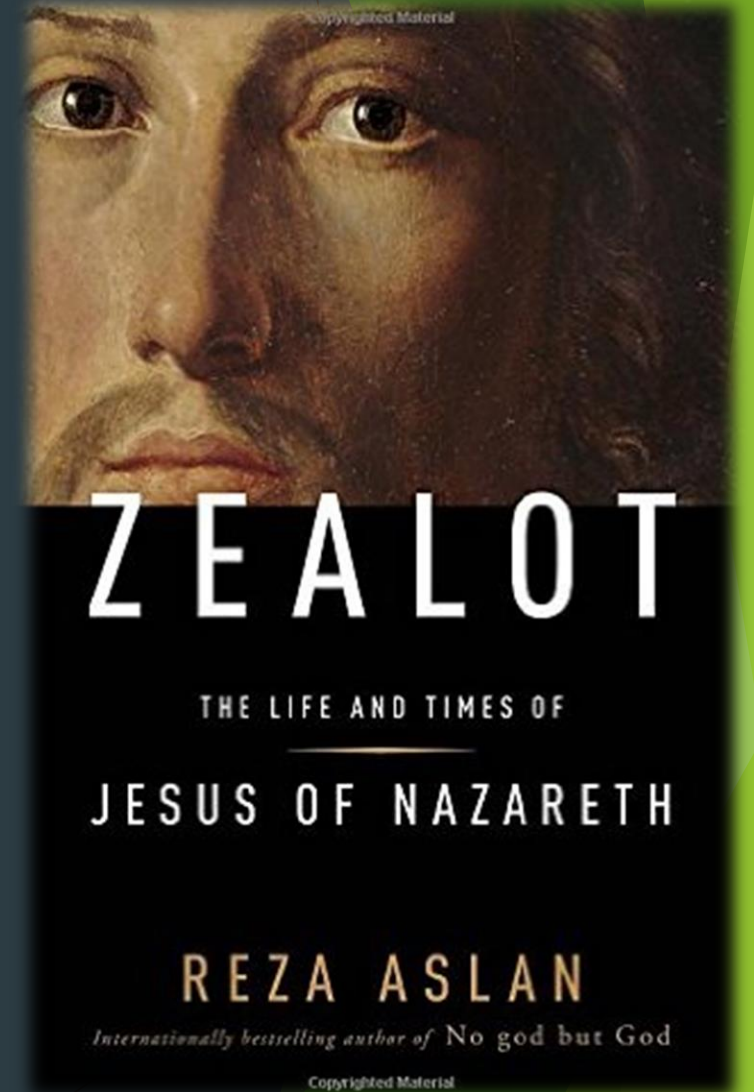
Esseniler

- Yaklaşık olarak MÖ 2. yy ile MS 2. yy arasında faaliyet gösteren bir Yahudi asketik / münzevi mezhep. Fakirlik en önemli erdemdir.
- Toplumsal yaşama çok önem veren Esseniler son derece organize edilmiş bir hayat tarzına sahiptiler.
- Mistik, asketik, eskatolojik ve mesihî inançlara sahiptirler.
- Kudüs merkezli resmi din anlayışına karşı çıkarak Kudüs dışındaki tepelik bölgelere çekilmiş ve orada kendi düşüncelerine uygun bir yaşam biçimi sürmüşlerdir.
- En önemli merkezleri Ölü Deniz yakınlarındaki Dağlık bölgedir.
- “Qumran / Ölü Deniz Yazmaları” adı verilen metinlerine 1947’de ulaşılmıştır.

Zelotlar (Zealots)

- ▶ Zelotlar ise en önemli amacı bağımsız bir Yahudi devleti kurmak olan, geleneğe sahip çıkan, dönemleri itibariyle Yahudi milliyetçileri olarak nitelenebilecek bir topluluktur.
- ▶ Zelot, Fanatik Yahudi anlamında da kullanılır.
- ▶ Mesih beklentisi, dini kurallara bağlılık gibi konularda Ferisilerle aynı düşüncelere sahiptiler.
- ▶ Romalı yöneticileri kabul etmeyip, onları vergi vermeyi Tanrı'yı inkar olarak kabul ediyorlardı.
- ▶ Onlara göre tek yönetici yüce tanrı Yahve'dir.
- ▶ Günümüzde bazı araştırmacılar İsa (a.s.)'ın bu topluluktan etkilenen bir devrimci olduğunu iddia ederler.

Ortaçağ Yahudi Mezhepleri

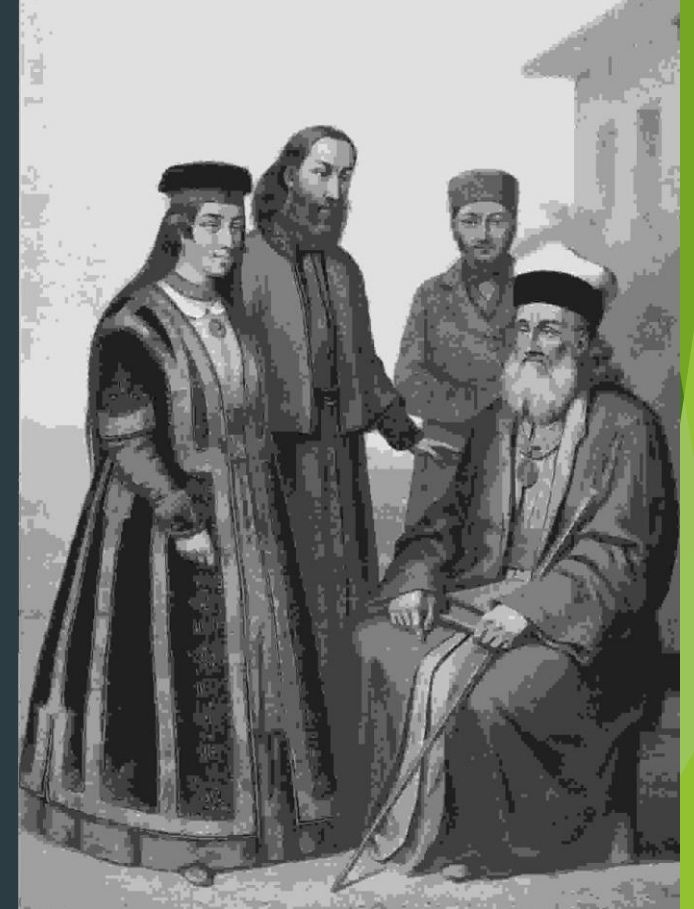
- Rabbani Yahudilik:
- MS 70-640 arasında ise hukuki geleneği geliştirmekle uğraşan Rabbiler tarafından oluşturulan “Rabbini Yahudilik” dönemidir.
- Bu dönemin en önemli metni (Mişna & Gemara=Talmud) dur.
- Ferisi Yahudiliğine devamı sayılır.

© prof. dr. cengiz batuk

Ortaçağ Yahudi Mezhepleri

- Karaîlik (Karaim=Okuyanlar) Ba'alei ha-Mikra (yazıtların halkı)
- Rabbani Yahudiliğin katı Talmudçu tutumuna karşı en sert tepki gösteren gruptur.
- Kendilerin Musa'nın öğretisine en sahih şekilde inanan kimseler olduklarını düşünürler.
- Kurucusu Anan ben David. (MS 760). 9. yy. da Karaî ismini almışlardır.
- Bir miktar yayılma göstermiş ama diğer gruplardan gelen baskı sonucunda müntesipleri gittikçe azalmıştır.
- Hazar Türkleri de bu mezhebe mensuptur.
- Bir takım dinî gelenek ve göreneklere özellikle uymadıklarını belirtirler.
- Sadukilerin devamı olarak kabul edilir.
- Günümüzde devam eden bir gruptur.

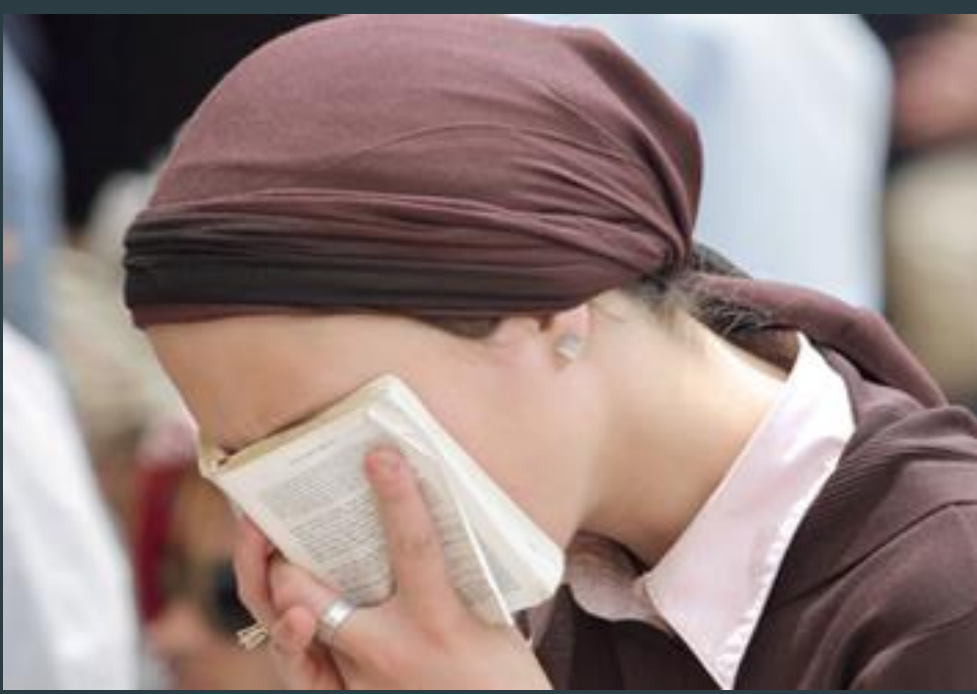

Çağdaş Yahudi Mezhepleri/Akımları

- ◉ **A) Ortodoks Yahudilik:** Ferisilik ve Rabbani Yahudiliğin devamıdır.
- ◉ Diğer gruplar ayrılınca merkezde kalan ana gövdeyi ifade eder. Yazılı (Tanah) ve Sözlü (Talmud) metinlerin otoritesini kabul ederler.
- ◉ Yahudi şeriatı Halakha'ya bağlıdırlar.
- ◉ Maymonides'in Onüç maddelik iman esaslarını dogma olarak kabul ederler.
- ◉ Mesih'in gelişini ve mabedin yeniden inşasını beklerler.
- ◉ Tevrat'ın harf ve kelime olarak aynen Musa'ya indirilen kitap olduğuna inanırlar.
- ◉ Herkes Halakha (Yahudi Şeriatına) göre yaşamak zorundadır.
- ◉ Şabat gününe mutlak uyulur. Seyahat etmek dahi yasaktır.
- ◉ Ortodoks grupların en önemlisi Israel ben Elizer (1700-1760) tarafından kurulan Hasidism (dindar) dır.

Hasidizm

- Bireysel zühdü öngören Kabalizm 18. yy yerini aşk ve neşeye dayalı grup kabalizmi Hasidizm'e (Hasiduth) bırakmıştır.
- Sinagogta Kadınlar ayrı bir paravanın arkasında otururlar.
- Kendi özel okulları vardır. Çocuklar erkek ve kız okullarında ayrı ayrı eğitim görür.
- Kadın bütünüyle kocasına bağlıdır.
- Çocukları Yahudiliğe göre yetiştirmek ve aile düzeninin Yahudi ailesine uygun teşekkülünden sorumludur.
- Gençler erken yaşta evlendirilir.
- Evli kadınlar başlarını örterler. Tülbent ya da peruk kullanırlar.
- Erkekler Siyah ceket, siyah şapka ve beyaz gömlek giyerler. Gömlek düğmeleri boyna kadar iliklenir ve kravat kullanmazlar.
- Erkekler sakallıdır. Kulaklarının arkasından sarkan uzun örgülü saçları vardır.
- Dünya hayatına değer vermezler.
- Bütün hayatlarını ilim öğrenmeye adanmış ve askere bile gitmeyi reddederler.
- Bazı Hasidi gruplar İsrail devletini tanımaz.

Hasidik bir kadın

© Getty Images

© prof. dr. cengiz batuk

Steve Sands

© prof. dr. cengiz batuk

İsrail'i tanımazlar

© prof. dr. cengiz batuk

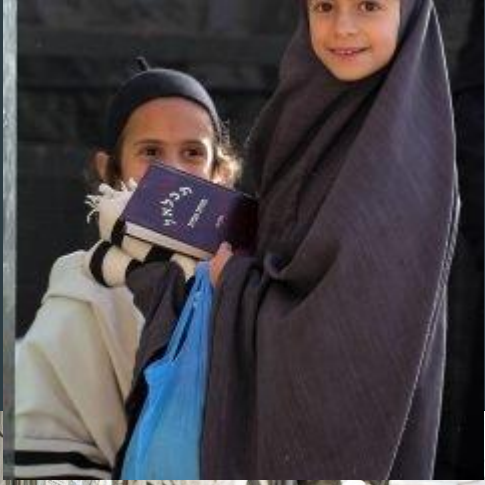
Copyright © 2013 Peter Marshall malondomchary.co.uk

Kudüs «the Mea Shearim» Mah.

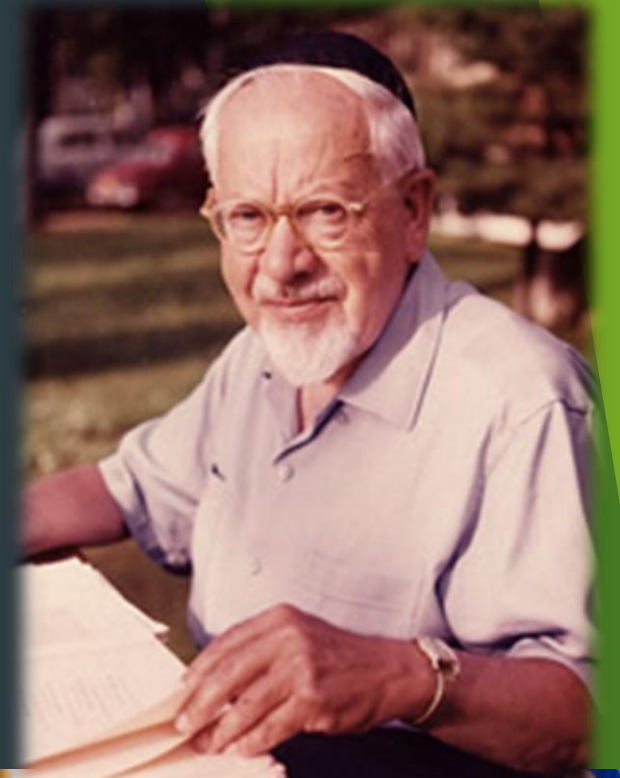
- B) Reformist Yahudilik:
- 1885'te Kaufman Kohler başkanlığında toplanan Pittsburgh Platformunda Reformist hareketin temel prensipleri belirlendi.
- Yiyecek, ritüel arınma ve giyinmeyle ilgili yasaklar reddedilir.
- Mesih beklentisi terk edilir.
- Sonsuz ceza ve mükafata dönöl inanç kabul edilmez.
- Yazılı (Tevrat) ve sözlü yasa (Talmud)'un Sina'da harfi harfine Musa'ya vahyedildiğine inanmazlar.
- İbadetlerin çoğu İngilizce yapılır.

- ◉ c) **Muhafazakar Yahudilik**: aşırı liberalist Yahudiler ve geleneksel katı Yahudiliğin arasında bir yerde dururlar.
- ◉ Psikolojik ve sosyal olarak atalarının inançlarını devam ettirmek isteyenler arasında yayıldı.
- ◉ Modern dönemdeki en yaygın harekettir.
- ◉ Tevrat'ın kaynağından çok Yahudiler için önemine atıfta bulunurlar.
- ◉ Şabat'ta elektrik kullanma ve sinagoga arabayla gitmeye izin verilir.
- ◉ Siyonistler en yakın dostları olarak Amerikan Muhafazakar Yahudilerini görmüşlerdir.

- D) Yeniden İnşacı Yahudilik (Reconstructionist Judaism):
- Mordecai Menahem Kaplan (ö.1983) tarafından kurulur.
- Yahudilik Yahudi halkının kültürel bir değeridir.
- Yahudi kanunu muhafaza edilmesi gereken kültürel bir unsurdur.
- Seçilmiş halk inancının anlamı yoktur.
- Naturist tanrı anlayışı benimsenir.
- Cinsiyet ayrımcılığını içeren tüm kural reddedilir.

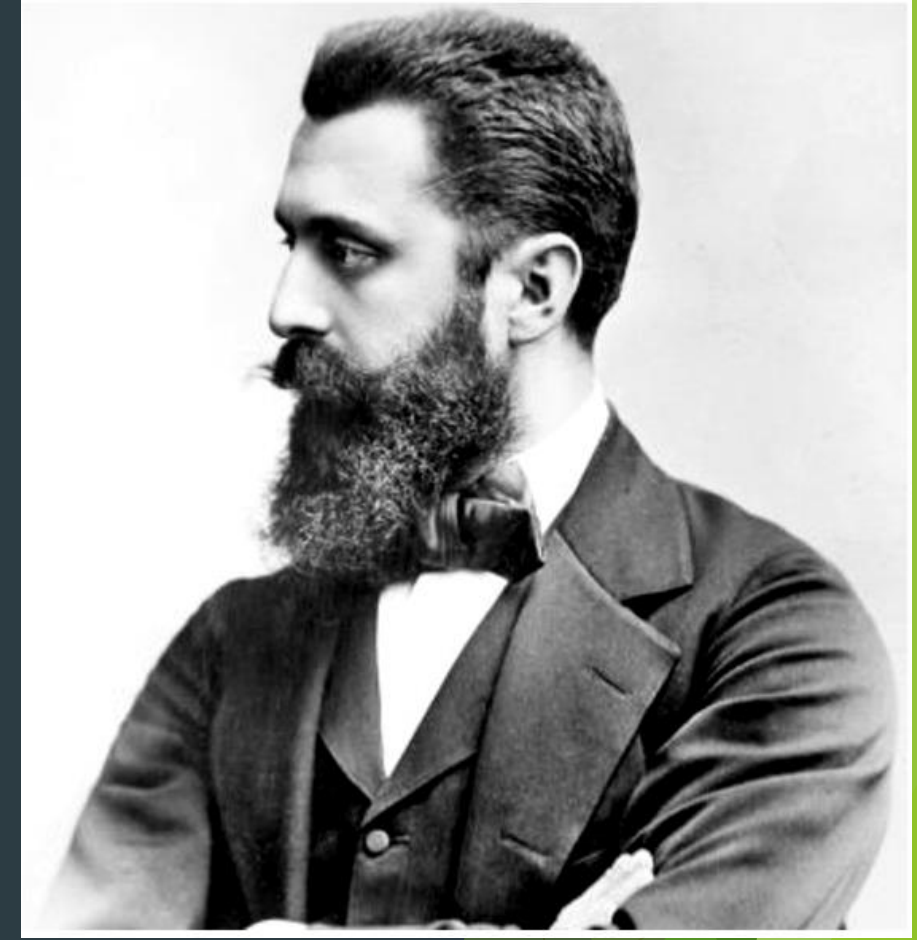
- E) Seküler Yahudilik:
- Yahudilięi bir din deęil bir **kültür** olarak tanımlarlar.
- Tanrısız Yahudilięi esas alırlar.
- Hümanistik Yahudi grup olarak tanımlanır. Reformistlerin arasından çıkmıştır.
- ABD'deki önemli sayıda Yahudi bu gruba mensuptur (% 25-40).
- Dini ritüel ve pratikler milli kimlik adına uygulanmaktadır.

© prof. dr. cengiz batuk

Siyonizm

- Odessalı **Leo Pinsker** (1821-1891) tarafından kurulan Yahudi milliyetçisi akım.
- Pinsker, Yahudilerin bir devletinin olmasının şart olduğunu düşündü ve bunu gerçekleştirebilmek için **Chovove Zion (Siyonu sevenler)** adlı bir örgüt oluşturdu. Hareket Yahudiler arasında hızla yayıldı ve Pinsker'in ölümü sonrası bu akımın temsil ettiği fikirler ve yaptığı hareketler Siyonizm adı altında toplandı.
- Siyonizm ismi 1892'de **Nathan Birnbaum** tarafından kullanıldı. **Theodore Herzl (1860-1904)** Siyonizmi evrensel bir Yahudi hareketine dönüştürdü.

Siyonizm

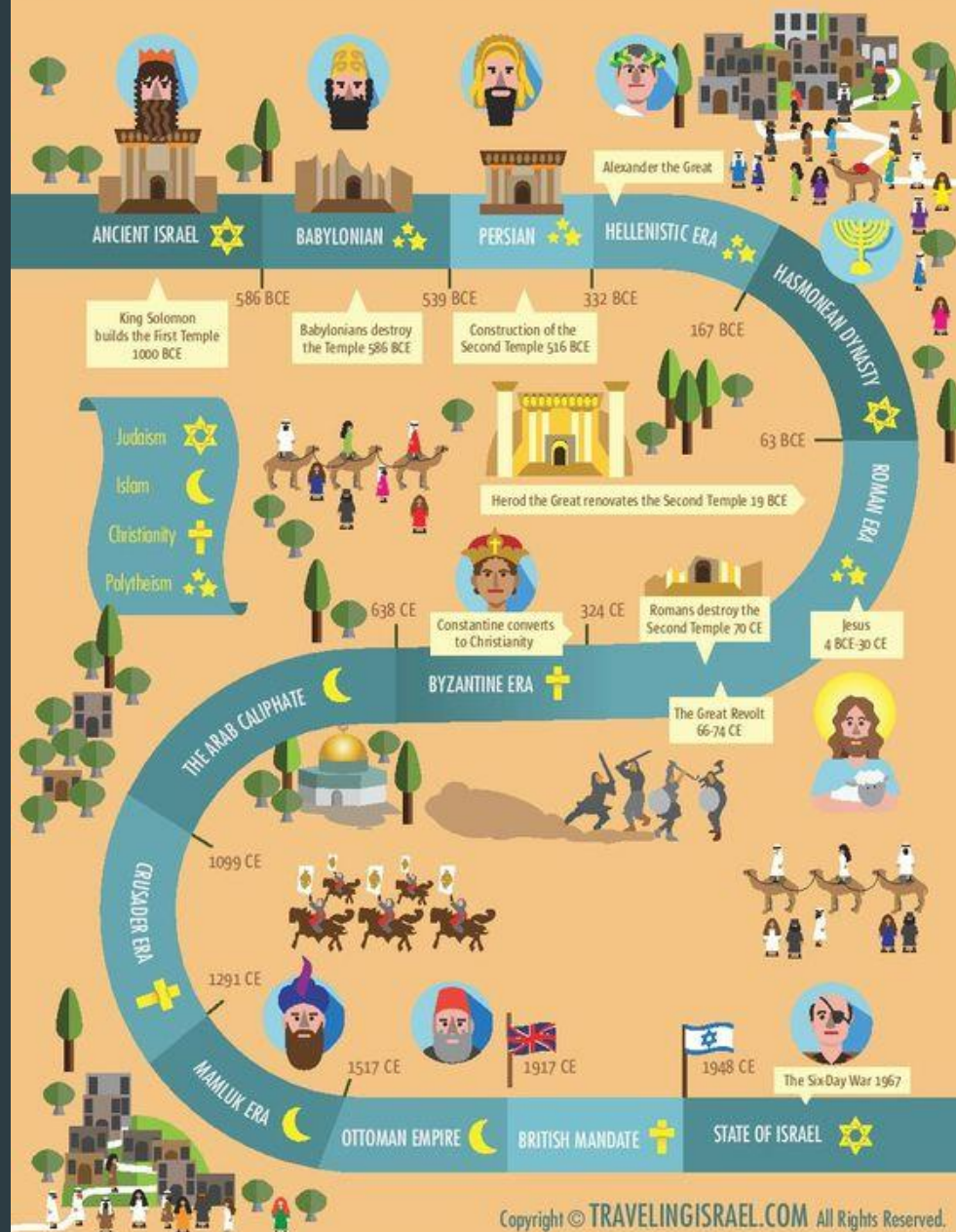
- İlk Siyonist kongre 1897'de yapıldı. Bu kongrede Yahudilerin ulusal bir devletlerinin olmasının gerekliliği tartışıldı ve bu konuda atılacak adımlarla takip edilecek siyaset görüşüldü.
- Ulusal bir devlet fikrine, bunun Yahudilerin hareket alanını daraltacağı gerekçesiyle bir iki itiraz olduysa da bir Yahudi devletinin kurulması kararı büyük destek gördü.
- Bu tarihten sonra başta İngilizler olmak üzere birçok Avrupa devletinin de desteğiyle Yahudiler Filistin'e yerleşme ve orada tedricen hakimiyet kurma girişimine koyuldular. O dönemlerde Filistin'de çok küçük bir Yahudi azınlık bulunuyordu.
- 1903 yılında, Siyonist kongresi, İngilizler tarafından Uganda'da bir vatan oluşturulması teklifini reddetti.

Siyonizm

- **1917 Balfour Deklarasyonu** ile İngilizler, Yahudilerin bu amacına yardım etmeyi taahhüt ettiler. Nitekim Birinci Dünya Savaşı'nda yöreyi işgal eden Batılılar, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden Yahudileri buraya yerleştirmeye başladılar. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ise bu göç hızlandırıldı ve binlerce Yahudi Filistin'in yerli halkının direnişine rağmen yöreye yerleştirildi.
- Bu durum 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşuyla sonuçlandı.
- 1928'de Stalin Yahudi Özerk Oblastı (Yidişer Oytonome Gegnt) kurar. Tüm Yahudiler Sibirya'nın uzak köşesine Mogolistan sınırına gönderilir.
- Siyonizme bir alternatif oluşturulmaya çalışılır.

- **Seferad Yahudilik:** Babil Yahudiliğın devamı olarak İspanya, Portekiz ve Kuzey Afrika Kökenli Yahudilerden oluşur. Daha ilerici bir topluluktur.
- **Aşkenaz Yahudilik:** Filistin Yahudiliğının devamı olarak Orta- Doğu Avrupa'ya yerleşen Yahudiler. Daha muhafazakar ve içe kapalıdırlar.

TIMELINE OF THE LAND OF ISRAEL

© prof. dr. cengiz batuk

